

Madeleine Bäck och Moa Schulman

**SÄRÄCK
TIMMEN**

En lärarhandledning skriven av Pär Sahlin

Det här är en lärarhandledning till boken *Skräcktimmen* av författaren Madeleine Bäck. Boken ges ut av bokförlaget Natur & Kultur. Illustrationerna i boken är gjorda av Moa Schulman. I lärarhandledningen finns tankar, idéer och förslag på hur du tillsammans med eleverna i skolan kan arbeta med boken.

Om boken

Skräcktimmen är en samling noveller och dikter där det gemensamma temat är skräck. I boken finns klassiska skräckteman som mörka kyrkogårdar och förbjudna platser och rum, här finns illvilliga spöken, döda som återvänder och vill ha hjälp och barn som egentligen är monster. Här finns väsen som både hjälper och hotar, djur som råkar illa ut och människor som inbillar sig eller som faktiskt kan se saker som vi andra inte kan se. Det är läskigt, farligt, hemskt, bloddrypande men också väldigt underhållande, makabert och tragikomiskt. Madeleine Bäck's korta, läskiga och väl skrivna texter i kombination med Moa Schulmans suggestiva illustrationer gör detta till en perfekt bok att läsa och arbeta med i skolan.

Högläsning eller egen läsning?

Novellerna i *Skräcktimmen* lämpar sig mycket väl för högläsning. Du hinner läsa en novell under ett högläsningstillfälle vilket gör att eleverna får en hel berättelses innehåll och dramaturgi vid ett och samma tillfälle. Novellens format med en tydlig konflikt, få personer och ett tydligt avslut gör att de flesta elever kan hänga med i vad som händer och sker i novellen och att de efter läsningen kan delta i ett samtal om det lästa. Skapa gärna en mysryslig atmosfär i klassrummet vid högläsningen för att förstärka känslan i texterna. Att visa illustrationerna som hör till texterna, till exempel med hjälp av en dokumentkamera, är också stämningshöjande.

Med tanke på att novellerna och dikterna är korta fungerar också boken mycket bra för elevernas egen läsning. För elever som av olika anledningar kämpar med sin läsning kan novellens/diktens korta format och skräckgenrens tematik vara till stor hjälp. I boken finns tjugoåtta texter, vilket gör det möjligt för dig som lärare att låta eleverna läsa ett urval av texter. En idé kan vara att eleverna läser olika texter och sedan i läsgrupper delger varandra texternas innehåll.

Samtala om läsningen

Att låta eleverna samtala om texterna före, under och efter läsningen fungerar både som ett stöd för att förstå det de läser, men också för att fördjupa läsningen. Före läsningen kan eleverna få fundera över skräcktemat i boken.

- Vilka platser tycker du är otäcka? Vad är det som gör dem otäcka?
- Vilka situationer tycker du är skrämmande?
- Vilka faror skrämmer dig mest?
- Tror du på spöken, väsen eller andra typer av monster?
- Har du själv varit med om en situation där du blivit skrämmd eller upplevt något övernaturligt?

Poängtera för eleverna att vi skräms av olika saker; en del är rädda för zombier och spöken, andra för att gå ner i en mörk källare eller vandra i en okänd skog medan andra är rädda för hundar, hissar eller höga höjder.

Eleverna kan också få fundera över varför så många människor tycker om att läsa skräckberättelser eller se på skräckfilmer.

- Varför tycker många om att läsa eller se på skräck?
- På vilket sätt kan skräck göra att vi bli mindre rädda?

Fördjupa samtalet om att sagor och sägner från förr ofta hade till uppgift att både skrämma, underhålla och uppfostra människor.

Under och efter läsningen kan eleverna på olika sätt reflektera över det de läser. Uppmuntra dem att delge sina tankar och upplevelser av texten.

- Vad var det som var otäckt i texten? Varför var det otäckt?
- Hur hade du gjort om du hade varit med om det som händer i texten?

Uppmuntra eleverna att göra olika textkopplingar som att koppla det lästa till egna upplevelser och erfarenheter, att dra paralleller och göra jämförelser med andra texter och filmer som påminner om texten och att göra kopplingar mellan texten och den värld vi lever i.

Vad är en skräcknovell?

Eftersom de flesta av texterna i *Skräcktimmen* är noveller finns det en poäng med att visa eleverna hur en novell är uppbyggd. Kunskapen om textens struktur och språkliga drag gör det enklare för eleverna att förstå det de läser, det hjälper dem när de ska skriva egna noveller och den är ett stöd när de ska skriva och samtala om strukturen och språket i andra texter. Här följer en kort beskrivning om vad en (skräck)novell är:

- En novell har en tydlig konflikt, ett problem, som på ett eller annat sätt drabbar huvudpersonen/personerna i novellen.
- Konflikten trappas upp under novellens gång, ofta med hjälp av så kallade vändpunkter som gör handlingen allt mer spännande/läskig.
- Konflikten löser sig på något sätt i slutet av novellen. Inte sällan består lösningen av en oväntad knorr och/eller ett öppet slut, där läsaren på egen hand får fylla i vad som hänt.
- Novellen utspelar sig ofta under en kort tidsperiod. Med hjälp av återblickar fyller författaren i den information som läsaren behöver för att förstå det som sker i novellen.
- Novellen har ofta få personer. Miljöerna är också ofta få, inte sällan utspelar sig allt i samma rum eller på samma plats.
- Språket i novellen är ofta effektivt. Mycket ska sägas under kort tid. Ett sätt att vara effektiv är att arbeta med undertext, det vill säga att författaren antyder något som läsaren på egen hand fyller i.
- Ett annat sätt att vara effektiv är att använda sig av dialog och att låta viktig information om komma fram i dessa.
- Person- och miljöbeskrivningar används också på ett effektivt sätt. Ofta är de korta, men precisa.

Modellera en skräcknovell

Ett sätt att förklara för eleverna vad en skräcknovell är att muntligt modellera en novell för eleverna. Välj en novell i *Skräcktimmen*, till exempel har novellen "Naglar" (s. 9–13) en tydlig dramaturg att utgå ifrån. Läs först novellen högt för eleverna för att därefter gå tillbaka i texten och visa de typiska skräcknovell dragen för eleverna.

Här följer några exempel på hur du skulle kunna modellera novellen "Naglar":

Redan i det första stycket presenterar författaren konflikten i novellen: ryktet om rummet där människor blir angripna om natten. Läsaren får återblickar om vad som hänt tidigare gäster i rummet.

I andra stycket presenteras huvudpersonen (jaget) och vännerna, som bestämt sig för att sova över i rummet. I tredje stycket beskrivs rummet och då särskilt det skåp som har betydelse för novellens handling. Spänningen byggs upp på olika sätt, till exempel genom att ett av barnen, Charlie, skojskrämmer de andra, vilket får Louise att vilja åka hem, men också av att Charlie hittar en påse i skåpet.

Författaren trappar upp spänningen ytterligare genom att låta det ta tid för Charlie att få upp påsen. I en actionfylld sekvens låter författaren sedan allt hända på en och samma gång; Louise som sliter sig från jagets omfamning och rusar mot dörren samtidigt som Charlie får upp påsen och innehållet, som liknar frukostflingor, regnar ner på golvet. Därefter slås dörren igen och Charlie börjar skrika ett vrål som jaget aldrig ska glömma.

Författaren gör sedan ett klipp till ett efteråt, då barnen och Simonas mormor lämnar akuten dit de har kört den skadade Charlie. Läsaren kan andas ut för ett kort ögonblick innan spänningen trappas upp igen, då läsaren förstår att jaget snart ska avslöja vad det var som fick Charlie att skrika och bli skadad. Jaget öppnar sin hand och finner inte några frukostflingor utan naglar, utdragna med rötterna och där blodet ännu inte hunnit torka. Där slutar novellen. Konflikten är delvis löst: Ryktet om rummet är sant, det händer otäcka saker där inne och läsaren får veta att det är tio utdragna naglar som klöser offret blodig.

Samtidigt får inte allt sin förklaring, vilket gör slutet öppet. Läsaren får på egen hand fundera över vems naglar det kan vara, varför de finns i en påse i rummet och vem det vara som har dragit ut dem?

Vad är en skräckdikt?

I *Skräcktimmen* finns ett antal dikter insprängda mellan novellerna. Dikterna målar ofta upp en konkret bild eller en händelse som har med skräcktemat att göra: det är de oväntade som bor under trappan (De oväntade s. 14) eller jaget som längtat till havet (Havet s. 34) eller barnet som darrar i mörkret i sitt rum (Mörkret s. 81). Dikterna är lågmälda och finstämda, samtidigt som det farliga och förrädiska hela tiden hotar under ytan. Många av dikterna har, precis som novellerna, en slutknorr som vänder upp och ner på vad läsaren från början trodde, till exempel duet som vill dränka jaget i dikten Havet på sidan 34, personen som samlar på kroppsdelar på fönsterbrädan (Din hand s. 22) eller barnet som knivhuggit sin pappa (Hemligheter s. 123–124).

Läs, inspireras och samtala om dikterna. På vilket sätt kan eleverna känna igen sig i de situationer som målas upp i dikterna? Vilken dikt skrämmer dem mest/minst?

Pröva att läsa dikterna högt. Vilken skillnad blir det när man läser dikten högt? Hur kan man förstärka olika effekter eller vändpunkter i dikten genom att pausera på rätt ställe? Hur kan man med röstens tonläge skapa olika stämningar i dikten?

Uppmärksamma också eleverna på dikternas struktur och språk. Dikterna är till exempel orimmade, har medvetna radbrytningar och arbetar medvetet med alla sinnen.

Skriv- och berättarövningar

Här nedan följer ett antal skrivövningar att göra i samband med läsning av *Skräcktimmen*.

Skriv skräckiga inledningar

Välj ut några noveller och titta på vad författaren gör i inledningarna för att skapa spänning och/eller lust att läsa vidare. Inspireras av författarens sätt att skriva och skriv en egen inledning.

Låt eleverna läsa upp inledningarna för varandra. På vilka olika sätt lyckas eleverna skapa intresse hos läsaren med sin inledning?

Beskriv en person

I flera av novellerna beskrivs helt vanliga personer, som sedan visar sig vara redan döda, ha oanade krafter eller som är monster av något slag.

Beskriv en person som gör något alldagligt, till exempel sitter på en lektion i skolan, har rast, åker buss, städar sitt rum, går en promenad i skogen. Låt det sedan hända något i texten som gör att man förstår att den här personen inte är "normal".

Låt eleverna läsa upp sina personbeskrivningar för varandra. Vad var det som fick eleverna att förstå att personen i texten inte var "normal"?

Beskriv en plats

I skräcknoveller finns det ofta typiska miljöer som lämpar sig väl för att något otäckt ska hända, som till exempel skogar, kyrkogårdar, källare, vindar eller övergivna hus. Men lika effektivt kan vara att använda en plats, som inte alls upplevs som farlig eller hotande, till exempel en lekplats eller det egna rummet. (I boken finns flera sådana exempel). Låt eleverna beskriva en valfri plats där något hemskt finns eller händer. Uppmuntra dem att använda sig av alla sina sinnen när de beskriver.

Låt eleverna läsa upp sina plastbeskrivningar för varandra. Vilka olika sätt använder sig eleverna av när de skriver fram det otäcka?

Skriv en egen skräcknovell

Låt eleverna på olika sätt inspireras av novellerna i *Skräcktimmen* för att skriva egna noveller. Här följer några frågor som eleverna kan ha som stöd i sitt skrivande:

- Vem ska novellen handla om? Vilka fler personer ska vara med i novellen?
- Var ska novellen utspela sig?
- Vad ska vara konflikten, problemet i din novell? Vad eller vem är det som skrämmer och hotar?
- Hur kan du med hjälp av beskrivningar, händelser och dialog skapa spänning i novellen?
- Hur ska novellen sluta? Ska konflikten lösa sig helt eller ska du ha ett öppet slut?

Berätta en skräckhistoria

Låt eleverna inspireras av *Skräcktimmen* för att berätta skräckhistorier muntligt för varandra. Eleverna kan göra på olika sätt. De kan använda sig av skräckhistorier som redan finns, de kan skriva egna eller bearbeta novellerna/dikterna i *Skräcktimmen* så att de passar att berätta muntligt.

Här följer några tips som eleverna kan ha som stöd när de berättar muntligt:

- Använd manuskort, tankekarta eller stödord när du berättar.
- Skapa ögonkontakt med din publik.
- Variera din röst för att skapa spänning och stämning i berättelsen.
- Tro själv på att det du berättar är sant, då blir det lättare att övertyga publiken!

Skriv skräckdikter

Låt eleverna inspireras av dikterna i *Skräcktimmen* för att skriva egna dikter.

Här är några tips på vad dikterna kan handla om:

- Beskriv en situation som får en oväntad och skräckfylld vändning
- Skriv om ett "jag" och ett "du" där läsaren inte från början förstår vem som är "jag" och vem som är "du". Låt "jag" eller "du" vara något hotfullt eller skrämmande.

- Skriv om en plats som du tycker är otäck. Vad är det som gör den otäck? Vad händer på platsen?
- Skriv en dikt där personen som talar redan är död. Låt läsaren få veta först i slutet av dikten att personen är död.

Här är några skrivtips:

- Bestäm om dikten ska rimma eller inte.
- Bestäm när du ska byta rad. Kan radbytet fungera som en vändpunkt?
- Upprepa ord och meningar för att skapa rytm i dikten.

Måla skräckbilder

Inspireras av illustrationerna i *Skräcktimmen* och låt eleverna måla egna skräckbilder till de befintliga texterna i boken eller till de texter som eleverna skapar på egen hand. Kanske kan eleverna få illustrera varandras texter?

